

ציון צפירי, העולם הזה

לילי שרון בהלווייה (עם מיקה בשן)
היא תמיד עבדה...

ציון צפירי, העולם הזה

אריאל שרון בהלווייה (עם אורי דן)
היא לא היתה אלא יהודיה רכה...

ציון צפירי, העולם הזה

עומרי שרון בהלווייה
אצלנו לא קנו מחנות אף פעם...

ורה בבניסה לבית בכפר-מל"ל
מעולם לא שמעתי אותה מדברת על מחלה...

שנים רבות, "איזה חיים קשים עשיתי לו אז?" אבל ורה שגרמן קורצה, כפי שהם תבר, מחומר נוקשה מאוד. ברגע שהתגברה על אכזבתה והשלימה עם חייה החרשים, היא הפכה אשה מן הסוג שיכול היה להופיע ברומאן של טולסטוי.

אחרי שבעלה סיים את לימודיו במיקווי-ישראל הוצע לו לעלות להתגורר ביישוב בקיבוץ או במושב. הוא בחר במושב והצטרף לקבוצה שעמדה לעלות להתיישבות בעיריין, מצפון לפתח-תיקוה, בעיקר מפני שזה היה המקום הקרוב ביותר לתל-אביב. לא תיארתי לעצמי שאני יכולה לחיות במקום קטן, סיפרה ורה.

עיריין, שנקרא לאחר מכן כפר מל"ל (על שם משה-לייב ליליינבלום, שעל שמו נקרא גם הרחוב המפורסם בתל-אביב) לא היתה תחילה מקום קטן. השניים קיבלו אוהל בשדה, שהעשב

לא מכבר ביקרה ורה שגרמן את בנה בחוה שלו. היא שמה לב לחורים במעקדה-האבן, המקיף את גינת-הבית. "טוב מאוד", העירה בשבועות-רצון, "כשהיה צורך אפשר לירות מכאן!" היא סברה כי חורי המרוב הם חרקי-ירי. הוא שגרמן הגיע לארץ בלי פרוטה. הוא הביא עימו שני חפצים אישיים יקרים לליבו של סמואל: כינור וסכין קוואקית.

סמואל קיבל עבודה בתחנה הניסיונית החקלאית בנר-שמן, אך נוכח לדעת כי מה שלמד ברוסיה אינו מתאים כל-כך לגידולי הארץ. הוא עבר למיקווי-ישראל ולמד שם במשך שנה שלמה, שבה התקיימו השניים בעיקר על שעועית.

סמואל למד, ואשתו בישראלה שער עית, קראה ספרים ובכתה. במשך שנתיים בכתה מרוב געגועים למיש-פחתה, לרוסיה, לתרבות, לאוניברסיטה. "מיסכן סמואל", הודתה כעבור

מידות, לבוש מיכנסיים משתלשלים. בחרף יפו 17 שנים לפני כן. גרין, ששינה את שמו לכר-גוריון, תיאר את החוויה כך: "הירידה בחוף יפו, בסירות הערבים הסוחכים ומטלי טלין וזורקים אנשים וחפצים בקולות קולות, בשפה זרה ומוזרה ובתנועות ידיים מיוזרות — לא היתה מן הדיברות הקלים והנעימים ביותר..." והוא הוסיף לתאר את "סימטאות-יפו הצרות והמלוכלכות..." בצורה דומה עד להפליא תיארה ורה שגרמן את חווייתה שלה באוניה העולם הזה: "בסירת-המשוטטים הגדולה שהתקרבה אל האוניה, כרי להעביר את העולים אל החוף, עמד ערבי גדול-

לעיר-הנמל בטומי, בחוף הים השחור, ושם עלו לאוניה לארץ-ישראל. כמו גוש-שומו" גדול" גבי ורה שגרמן היתה הפגישה הראשונה עם הארץ הלבן נורא. שום דבר לא הכין אותה למציאות של ארץ צחיחה, מפגרת, ובעיקר — מיד-רחית. יש מימיו מוזר בין התרשמות ראשונה זו של האשה מטיפלים, בפברואר 1922, ובין התרשמותו של צעיר יהודי

זה לא היה בית שמרעייפים בו אהבה!

שאמו תשעה לצידו. היא היתה כזו אמה שזקוקים לה בעת מחלה? לא. היא לא היתה אמה יהודיה, רכה. אני קראתי לה ורה. גם הבנים שלי לא כינו אותה סבתא, אלא ורה. לא היה בה כזה חום שאפשר למצוא אצל אמהות היום.

כשנפצעת היא שהתה ליד מיטתך יום ולילה? לא. הם באו לבקר מפעם לפעם. היא היתה מספרת לכם סיפורים, משחקת איתכם? אף-פעם לא היה לה זמן לזה. היא תמיד עבדה. וכשהיה לה קצת זמן פנוי, היא קראה הרבה. גם ספרות יפה וגם ספרות חקלאית.

התייעצת איתה בנושאים אישיים או פוליטיים? לא. דיברתי איתה על ענייני-המשק. על מטעי האבוקדו שלה.

והיא תינתנה באוזניך את צרותיה? מעולם לא שמעתי אותה מדברת על מחלה, כאב, שיברון-לב. אף-פעם לא ראיתי אותה מוילה דמעה. היא בכתה, מעט, כשאבי נפטר וכשבני הגדול נהרג.

מה היה יחסה לאחותך, שאינה גרה בארץ?

זה העיקר עליה. היא ניסתה לשכנע אותה שיחזור. והם אמנם ניסו לחזור. גיסי, הד"ר שמואל מנדל, היה הרופא של עליה ב' במולין, בצ'כוסלובקיה ובאיטליה. כשניסה לחזור לארץ, לא מצא כאן עבודה כלל.

מה היה היחס שלה לבניך, נכדיה? היא היתה נאה בהם. אמנם לא קנתה מתנות, כי אצלנו לא קנו מתנות אף-פעם, אבל היה לה יחס חם אליהם.

איך היא הגיבה כשהתקעפו אותך? בשנות ה-50 אמר אבי, שהיה אגרונם, שאבוקדו יהיה פרי העתיד. כולם לענו לו. היא אמרה שרוב האנשים לא מבינים את הדברים בזמן הנכון, שיש אנשים שרואים הכל מוקדם, בטרם זמן. זה היה יחסה ללעג שהיה מנת-החלק של אבי. כך גם התייחסה להתקפות עלי. היא תשבה שהמתקפים מקנאים בי, וכי אינם מבינים את המצב בצורה נכונה, כמוני.

היא היתה אשה מרוצת? הסיפור הגדול ביותר שלה היה לראות איך הארץ התפתחה ב-66 שנות חייה כאן. היא גם היתה נאה בי, כשהייתי מפקד-הצנחנים. זה היה גאווה גדולה בשבילה. ואחר-כך היתה מאושרת לראות את בני חיילים.

שרה ליבוביץ

ורה שניאורוב-שגרמן-שרון, האשה שכל חייה היו עמל וקושי, נחה את מנוחתה האחרונה בצל עציראורן.

רק קיברה הטרי הואכל בצל העצים. האבלים נותרו חשופים לשמש-הדרים שרבית, יוקדת. כאילו התריסות אליהם: הנה, בדקות האחרונות ביניכם אני זוכה סוף-סוף בכמה רגעים נעימים, קלים.

כל חייה היתה עם עצמה, לעצמה. כך גם במותה. כמעט לבד. קרובי-משפחה מעטים, כמה ישישות כפופות, בוכיות, בנות-דוד רחוקות.

בעלה, שמואל שגרמן, נפטר לפני 32 שנים. בתה הבכורה, יהודית מנדל, נשואה לדופא, מתגוררת בארצות-הברית. מכל מישפחתה הקרובה רק בנה הצעיר, אריאל שרון, נמצא לצידה.

השאר — יותר משבאו להיפרד ממנה, באו להגן לפני בנה. כל מי שנמנה על חסידיו של שרון היה שם. דב שילנסקי ודוד מנן, אלי לנדא, ישראל כץ, יעקב מרדור, חבר-הכנסת שפירא ושר-הפנים פרץ, וכמובן, אורי דן.

קצר היה טקס ההלווייה, תולם את רוחה של הנפטרת. אחר-כך נסעו כולם אל ביתה בכפר-מל"ל. בית קטן, מוזנח למראה. מולו רפת שוממה ופרדס מטופח. הישישות וישיבות במירמסת הצורה לוגמות מיץ-תפוזים, מכרסמות ביסקוויטים משוטים. "החוכמה שלה תחסר לי", אמר שרון. במשך שבוע ימים ישבה בחוותה, הרחק מן המנחמים האמיתיים והמדומים. "ראייתה המציאותית את החיים, אהבת-הארץ שלה, כל אלה יחסרו לי.

הזיכרון הראשון שלי מאמה הוא שהיא עובדת ברפת. כך אני זוכר אותה: אשת-עבודה. עד לפני שנה היא עבדה בכל יום, 18 שעות ביממה. היא נטעה פרדסים, גידלה טבק, חלבה פרות וצאן, חרשה שדות, שמרה. לרגע לא נחה.

היא היתה קטנת-גוף, אבל חוסנה הגופני והנפשי היה עצום. אבי סיפר לי כיצד בליל-הסעודה כמעט ועף גגה-בית ממקומו. היא קירבה את העל גלה אל הבית, טיפסה על הגג, כרכה סביבו חבל, עיגנה את החבל בעגלה, ובמשך כל הלילה החזיקה את החבל בידה כדי שלא תרפה אחיזתו.

היתה לה דיעה עצמאית משלה. היא היתה מלאת ביטחון עצמי, וסירבה לקבל מרות.

"חינוי סבבו סביב העבודה. כבר בגיל 10 עזרתי להורי בכל עבודה, בשדה ובכרם. זה לא היה בית שמרעייפים בו אהבה, כמו שאני עושה לילדי. הקשר שלנו להורים היה בעבודה, ובאמצעותה.

"מבט-הערכה שלהם, כשהיוני בערב הביתה אחרי חריש מוצלח, היה שווה יותר מאלף נשיקות."

בספרו "שיעור באנטומיה" כותב מילר רות כי "כל גבר, כאשר הוא חולה, רוצה